

Євсюков О. Ф., к.пед.н., доцент (Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва)

СУЧАСНА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО АГРАРНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Трансформація системи освіти, в нових умовах розвитку економіки, пов'язана з її основним ресурсом – мобільним та висококваліфікованим людським потенціалом. Зміни, які відбуваються в області цілей освіти як нашої держави, так і за її межами, виводять на перший план перелік задач по входженню сучасної особистості в соціальний світ, його адаптація в цьому світі, здатність змінювати сфери діяльності, способи діяльності, формувати професійно-універсальні якості, самовиражатись як особистість. Інакше кажучи, «продуктом» вищого навчального закладу стає не система знань, умінь, навичок, а здатність випускника діяти в конкретній життєвій ситуації. В якості загального визначення такого результату освіти виступає «компетентність». Дослідження поняття професійно-педагогічна компетентність майбутнього викладача вищого аграрного навчального закладу, її розуміння освітянами потребує окремої уваги. Вирішення окресленої проблеми зумовлюється загостренням низки суперечностей, які характеризують сучасний стан освітнього простору вищої аграрної школи в Україні в контексті підготовки майбутніх викладачів для ВНЗ:

- між вимогами статті 48 Закону України «Про вищу освіту», згідно якої майбутній педагог вищої школи повинен здобути спеціальну професійну психолого-педагогічну освіту, та відсутністю науково обґрунтованої системи такої підготовки для майбутнього викладача вищого аграрного навчального закладу; Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, що регламентує діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів не визначає чітких механізмів формування професійно-педагогічної складової підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації);

- між соціальним запитом на педагога вищого навчального закладу здатного до неперервного підвищення професійно-педагогічної компетентності й невизначеністю змісту та структури, не розробленістю відповідних методичних засад забезпечення окресленого процесу на особистісне зорієнтованій та інтегративній основі для викладача вищого аграрного навчального закладу;

- між утвердженням компетентнісного підходу в підготовці викладачів вищого навчального закладу, що забезпечувало б успішну самореалізацію викладача як професіонала та переважанням підходу до визначення змісту,

форм і методів його підготовки, що передбачає накопичення певних знань, умінь і навичок.

Проблеми професійної підготовки педагогів вищої школи, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності, професійної компетентності викладачів вищого навчального закладу привертала увагу В. І. Бондаря, О. А. Дубасенюк, Н. В. Гузій, І. А. Зязюна, О. А. Лавріненка, С. І. Сисоєвої та ін.

Психолого-педагогічні фактори, що сприяють формуванню творчих здібностей особистості, мотиви її творчості та розвиток творчої активності досліджували І. С. Аверіна, В. Г. Афанасьєв, Л. І. Божович, Т. В. Галкіна, О. В. Киричук, Н. В. Козленко, О. М. Леонтєв, А. К. Маркова, В. О. Маляко, О. М. Матюшкін, Б. П. Нікітін, Г. В. Троцько, М. А. Холодна, В. Я. Якунін.

Проблемі формування і становлення професійної компетентності особистості приділяється значна увага, але, в основному, досліджується компетентність учителів (З. Виходцева, Л. Карпова, Ж. Серікова, В. Стешенко, Л. Чернікова та ін.); розвиток професійної компетентності педагогів у системі методичної роботи на рівні навчального закладу (М. Кравцов, В. Олійник, В. Пекельна, М. Поташник, Т. Сущенко та ін.); розвиток професійної компетентності у самоосвітній роботі (У. Архіпова, В. Козаков, Я. Коломінський, Р. Скульський, Т. Шамова та ін.); розвиток професійної компетентності педагогів у процесі курсової підготовки (А. Вербицький, В. Кучинський, В. Максимова, В. Ушаков).

Загальний зміст педагогічної професії складають взаємовідносини з людьми. Специфіка педагогічної діяльності педагога вищої школи полягає у тому, що він співпрацює з тією категорією студентів, яка має різноманітні загальні та професійні інтереси і яка потребує від нього не тільки володіння системою загальнокультурних, психолого-педагогічних знань, необхідних для організації й ефективної взаємодії в педагогічному процесі, а й спеціальних знань, необхідних для підготовки спеціалістів – професіоналів. Розробляючи проблему педагогічної діяльності, Н. В. Кузьміна в її структурі визначила такі компоненти: гностичний, проєктивний, конструктивний, організаторський і комунікативний.

Гностичний компонент (від грецького – *gnosis* пізнання) має відношення до знань педагога. При цьому мова йде не тільки про знання свого навчального предмета, але й знання способів педагогічної комунікації, психологічних особливостей студентів, а також самопізнання.

Проєктивний компонент – включає в себе уявлення про перспективні задачі навчання та виховання. Вони необхідні для моделювання наукового пошуку або навчально-виховного процесу.

Конструктивний компонент це - особливості конструювання викладачем особистої діяльності та діяльності студентів з урахуванням ближчих цілей навчання та виховання (лекція, практичне заняття та ін.).

Організаційний компонент – це система умінь викладача організувати свою діяльність та активну діяльність студентів.

Комунікативний компонент це – особливості комунікативної діяльності викладача, особливості його взаємин зі студентами, іншими викладачами та керівниками.

В діяльності професії викладача вищої аграрної школи головна задача знати і розуміти суспільні цілі та направляти зусилля студентів на їх досягнення. Уточнюючи поняття «професія» по відношенню до професії викладача вищої аграрної школи можна виявити як таку діяльність, в якій джерелом існування викладача є володіння технологіями і мистецтвом формування особистості студента засобами своєї спеціальності. Педагогічна діяльність потребує подвійної підготовки для виконання основної своєї задачі – формування особистості студента:

- викладач повинен досконало володіти своїм фахом;
- викладач повинен досконало володіти способами навчання і виховання.

Це можливо тоді, коли викладач придбає здатність повністю самостійно, кваліфіковано виконувати свою професійну діяльність. Дана здатність придбається на такій стадії професійного становлення особистості викладача вищої аграрної школи, як «професіоналізація». Саме на цій стадії викладач придбає професіоналізм своєї діяльності.

Стосовно професійно-педагогічної компетентності Н.В.Кузьміна пише, що вона включає в себе п'ять елементів або видів компетентностей:

1. Спеціальна та професійна компетентність в галузі навчальної дисципліни, яка викладається;
2. Методична компетентність в галузі способів формування знань, умінь студентів;
3. Соціально-психологічна компетентність в галузі процесів спілкування;
4. Диференційно-психологічна компетентність в галузі мотивів, здібностей студентів;
5. Аутопсихологічна компетентність в галузі переваг і недоліків здатностей студентів [2, с. 90].

І. Колеснікова, розглядаючи поняття «педагогічна компетентність», зазначає, що вона є інтегральною професійно-особистісною характеристикою, яка визначає готовність і здатність виконувати педагогічні функції у відповідності з прийнятими в соціумі нормами, стандартами, вимогами [1, с.3], а також виражає те загальне, що притаманне історично-конкретному носію педагогічної професії, що робить його причетним до педагогічного співтовариства і певної педагогічної культури. Педагогічна компетентність передбачає, що людина, яка є професіоналом в галузі педагогіки, здатна раціонально використовувати всю сукупність цивілізованого досвіду в процесі навчання і виховання, а, отже, в достатній мірі володіє способами і

формами доцільної педагогічної діяльності та відносин. Далі автор наводить складові педагогічної компетентності:

- особистісно-гуманна орієнтація;
- системне сприйняття педагогічної реальності;
- володіння педагогічними технологіями;
- уміння інтегруватися з досвідом, тобто здатність співвіднести свою діяльність з тими наробками, які є в світовій і вітчизняній педагогіці та культурі;
- здатність продуктивно взаємодіяти з досвідом колег та інноваційним досвідом;
- уміння узагальнювати і передавати свій досвід іншим;
- креативність як спосіб буття в професії, бажання і уміння створювати нову педагогічну реальність на рівні цілей, змісту, технологій різноманітних освітніх процесів і систем;
- рефлексія, тобто особливий спосіб мислення, який передбачає побічний погляд на педагогічну реальність, історико-педагогічний досвід, на власну особистість як носія певної професійної позиції.

Таким чином, в якості професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача вищого аграрного навчального закладу ми розуміємо готовність та здатність випускника кваліфіковано здійснювати професійне навчання і виховання в межах окремої професії на рівні вимог, встановленими стандартами освіти.

1. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьміна // М., 1990. 2. Лозова В. І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів / В. І. Лозова // Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів : Матеріали міжвуз. наук. – практ. конфер. – Харків. ОВС, 2002. – с.3-8.